

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. ГОДИШЊЕ.

ГОДИНА

БРОЈ

5
1 8 6 8**ВОЈИН**16
1. Јунија.**ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.**

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Мисли о војномо устројству (Троши и Шангарње.) — Маршал Бел-Иса своме сину (наставак). — Велити или волтижери (наставак).

Земља се наша зави у црну тугу, народ наш огрезе у мутне сузе, баријак српски саломи рука крвничка! Велики родољуб кнез Михаило, узданица свеколиког јужног Словенства и Хришћанства, дика и понос целог народа српског, врховни заповедник и први војник сада тугом убијене српске војске, паде као највећи мученик, не на бојном пољу, куда нас славно повести жељаше, већ на пољу тешког, крвничког и грозног убијства. Нека су проклети и триклети од свеколиког народа српског, јужнословенског и хришћанског сви они, који извршише ово ужасно, страховито и по народ наш пренесрећно дело крвничко, нека их клетва народна убије до потоњег њиховог изданка, еда би се једном затрла и последња клица, која би икад поумила, да стидом, срамом и клетвом жигеше племенити народ наш! А ми браћо и војници, на којима је незаборављени Господар зидао своју велику мисао препорођења српског, прикупимо се свиколици око срењног и племенитог баријака Обреновића, узвикнимо громко и једногласно: да живи наш нови кнез и врховни заповедник наш **Милан Обреновић**, и покажимо целоме свету, да смо људи, и да умемо и хоћемо да будемо достојни оне бриге, коју је о нама водио незаборављени мученик, племенити Господар наш покојни кнез **Михаило**.

Мисли о војноме устројству. (Троши и Шангарње.)

Ми не бејасмо срећни да добавимо овако кра-сна и ретка два Вранцуска нова дела; и веома се радујемо прилици, што их бар у изводу нађосмо и могамо прочитати у омиљеноме „Војеноме Зборнику.“ Особито интересан садржај одмах нас је за-добило, и невини у осећању, не могамо се стрпети, а да га одмах и не преведемо нашим осталим дру-говима, који на њ још не наиђоше. Колико ће баш ова ствар вредити, о томе ће се најбоље сваки сам уверити, ако буде стрпељив да је прочита, ка што ми бејасмо вољни да је поднесемо. И с тога ни речи о томе не ћемо рећи. — Ствар је удешавана била за публику већу и сретнију од наше, и ми ни словца не мењајући, само преводимо је; остав-љајући да сваки оно за се избере, што му поимима његовима највише гове.

М. Н. И.

*

Пројект о преустројству Вранцуске војне си-стеме, изазвао је у Вранцуској изванредно живу борбу мњења, која су у многоме поучљива. У овој борби највише падају у очи мисли два војна аук-торитета, ђенерала Троши и Шангарње. Први је издао целу књигу под именом *L'armée française en 1866* *), у којој се са већом подробношћу дотиче

*) Књига је ова изашла без потписа њенога писца, и за кратко време распродамо је било неколко десетина хиљада екземплара.

Ово дело спомиње професор Драгомиров у своме чланку „зе-ројетне промене у тактици и т. д.“ пр.

свију болесних места Вранцуске војске; други ограничио се само на кратки, уздржљиви, но не мање снажан одсек у „Revue des deux mondes.“ *)

Мњења оваких лица, а при том о тако важном предмету, као што је војно устројство, не може не интересовати нашу публику. С тога ми мислимо да им посветимо неколико речи, и то у толико вољније, у колико находимо у мњењима ових ауктора доста и доста против заблуда (у Руса), које се периодно појављују, као и против неких још неискорењених предрасуда.

Код оба писца основна је мисао иста: Вранцуска војна система не треба да се радикалише, већ само да исправи недостатке. Троши се прихваћа ове мисли са особитом подробношћу и свестрано, те ћемо се ми у основу расправе поглавито његових погледа држати; к Шангарње-у, обраћаћемо се само онда, кад будемо усхтели да поупнимо изводе.

И у Кримскоме и у Италијскомем рату — говори Троши — наше војне радње бејаху често без свезе, која каткад долазаше до нередице. Ми смо им се сви чудили, сви им виђасмо опасност. Општа нехат јасно говораше, да наше спремање за рат не бејаше зрело. У исти мах ми поимасмо, е би успех, који награди наше трудбе, веројетно био јевтинији а може бити решивији, само да наше војске толико чуваху реда, колико лако падаху у заблуде.

Па при свем том све до свршетка Чешке војне Вранцуска се ни најмање не узнемири за своју вој-

*) Види 1867 год., 15 Avril. Un mot sur le projet de réorganisation militaire.

ску. Кад се против ње дизаху гласови, среташе их неповерење, вред. Пруски успеси пробудише нас. У један мах Француска се усталаса. Одмах се јавише предлози да се „безусловно“ прими Пруска система; појавише се мњења савршено противна. Но у место надутости и сујете и нама је пре свега потребан хладнокрван разлог, нужна нам је **истина**, која би нас руководила.

Ми само толико верујемо у достојанство наше војске, да можемо слободно пред непријатељима говорити о њеним махнама.

Свака је војска склопљена из два елемента: **покретача** (мотора) и **механизма**. Први је елемент сила чисто — наравна, коју гради народно осећање, љубав к отаџбини, част, оданост, прегореваше, дисциплина, ред. Други је — елемент чисто материјалан, склопљен из најразноврснијих сапутника, (проводникъ?), а главно достојанство којих стоји у хармонијској радњи.

У Француској је војсци покретач веома енерџичан: он је испуњен духом војне славе; но ми смо пре народ **војнички** него ли **војни**. У нас нема онога тихог и ладног темперамента, оне постојане брижљивости о „исправности“ и тачности (пунктуалност); ми немамо оних сурових навика, које тако красно опремају северне народе ка вршењу свију строгих захтева војне професије. У Прусији, у Русији, солдат се повинује заповестима одмах и без да противу речи; и најмањи одговор сматра се као неподносни преступ, који тај час добија своје каштиге. Француски солдат, ако му се заповест не допадне, врши је, но у дубини душе размишља о

њој; нерасположење његово без сумње ма у чему појавиће се, и ако се при извршењу његовом извуче ма кака речца — најбоље је учинити се глух при томе. Мера до које може ићи дисциплина у Вранцускоме солдату, није безгранична: *il avale la règle en long* (као што говораше маршал Бижо), *mais rarement en travers*.

Но при свем том, војска је наша силна духом своје масе, силна својим наравним народним особинама и оном сталном узајамношћу, која је високо дже у средини других армија и даје јој особити, засебан печат. Нама требају поправке; но помислимо, да је свака војска, са свима својима врлинама и недостатцима, веран представник свога народа, и да по томе о свакој војсци треба судити с тачке народна карактера, и сваку треба водити средствима, која су њој непосредно најсвојственија. Овај је основ веома важан за Вранцуску војску, која ориџиналношћу својом превасходи све друге војске.

Главно је достојанство **механизма** оличено у сагласној радњи, а за ово је први услов **простоћа**. Што више од ње бегаш, све су веројетније погрешке и неприлике. Војска за рат и **велики закон** **простоће** извесно се јављају у свему, што се односи на положај и радњу војске. У рату, **све што није просто, не могућно је**. Најдаровитији, најсијајнији изумеваоци мирнога доба, који својим успесима у миру највећма опчаравају очи и ум, жалосно пропадају у рату, ако се само не одликују простоћом и не истичу право из искуства.

Вранцуска је војска заборавила на овај закон.

Различне њене радње престадоше се освртати на положења проста и снажна, свима приступна, свима појамна, која имају свој ауторитет у искуству, и која могу да издрже свемогућа војна искушења. Наша правила, изгубив простоћу, изгубише и сталности. Војска је сада претоварена прописима, који један другог измењују, који једни другоме противу рече. Громadni зборник — *Journal militaire officiel*, дошао је сада до 150 дебелих делова, које мора војска свуда за собом да вуче. (Наставиће се.)

Маршал Бел-Исл своме сину.

Из *Du Généralat*.

(Наставак из бр. 3.)

И кад по дуже проучаваш официре из твоје рејименте, ти ћеш их познати и изабраћеш између најстаријих два пријатеља, у којима си упознао врлине, знања, љубави према истини и доброме реду; ти ћеш их твојим пријатељством тврдо уза те привезати, ти ћеш им поверити ту веома важну дужност, да ти вазда слободно у очи казују погрешке твоје, и да ти их казују са свим чисте од сваких увнијања: пажљиво и примчиво слушај ове официре; ама се чувај слепога и искључнога поверења према њима; не дај у осталом да јасно примети трупа твоја, коликог преимућства дајеш ти овој двојци: јер ова очитост могла би бити узрок и извор жалосним непријатељствима.

Ја сам развио преда те дар и карактер Француског народа, његових обичаја, његових предрасуда; ја сам ти показао најсигурнији пут, којим би

га могао пробудити и оживити; награђивати и каштиговати; и не ћу ти понављати сад оне ствари које сам ти већ рекао о овоме предмету; али ти велим, немој никад твојим солдатима да изговориш грубе изреке, понижавајуће придеве, нити да и кад у твој говор узмеш подле или ниске речи: и пуковник, који се њима служи према својим солдатима, сам себе руши и баца, а који их употребљује према официрима, најочевидније се срамоти. Не забрављај синко никад да су официри из твоје регименте људи, Вранцузи, теби равни, и да ти дакле треба издајући им заповест, да узмеш извесан тон и да употребиш изреке, који су прилични тим људима, чија је част покретна: веруј ми синко, е је ово једини добар начин; да је он једини кадар привући поштовања према реду, њега омилити, ускоравајући извршење, и да он једини, који може удахнути у војнике оно поверење у њихове официре, које је мајка доброј дисциплини и напретку.

Не служи се никад казнама, које ти закон допушта, но које дух народни осуђује: и кад баш мораш да каштигујеш, нек ти се на лицу испише сав терет, који трпиш што си принуђен да се тако крајњега средства машаш. Немој пропустити ниједне прилике у којој би могао да будеш на услуги официрима твоје рејименте; очекујући велике прилике за то, пропустићеш сво време и не ће ти се никад удесан час за то појавити. Као год што ситне прехране чувају врлине, тако исто и малене услуге задобиају срца. Старај се и заузимљи колико следствено толико и жестоко, да се награде твоји заслужни официри, под-официри и солдати: министри

ти могу и одбијати предлоге, али ће увидети јаку вољу твоју, коју полагеш око твојих људи, и заволеће ти ређименту још више. Не казуј ниједном од твојих млађих за оне наде, о којима ниси сигуран да ће се извршити; јер кад их они виде уништене, пребациће ти да се ниси довољно бринуо за њихове интересе.

Већ по одавна ја сам те навикао устајати у четири сахата из јутра; не мењај овај обичај нигда, и веруј ми не ће ти док си жив и кад затребати више времена; јер нигда не ћеш ти имати толико науке да проучаваш ни ствари да испитујеш. Врло си млад постао пуковником, и изглед је да ћеш млад још постати ђенералом; и тада не ће бити више времена за проучавање великих одсека ратних; сад дакле ваља да учиш; али веруј ми синко, не би требао никако да мислиш на виши ступањ од овога на коме си, јер пуковнички чин захтева најразноврснија и најдубља знања. Но би л' могао да оцениш твога каплара какав је он, ако не би ти као најискуснији од њих познавао успевање, за којим треба тежити, при изображавању човека рекрута и т. д.? да дознаш изображење и точност наредника, кад не би ти знао у целој својој ширини све дужности, које један наредник имати може?

То што рекох о нареднику са свим се једнако односи на потпоручика, поручика, капетана, мајора, потпуковника; ја мој синко, то је само што те може учинити достојним твога места, кад си сам кадар да замениш и заступиш свакога нижега од тебе и

кад си — наравно кадар принудити све њи да врше своје дужности добро и точно.

Ја ти не ћу препоручивати штудију реда војничкога, то си ти проучио још за рана: али ти велим, не удаљавај се нигда од онога што он прописује. Ја ћу те први да каштигујем или ћу изнудити каштигу, ако само разумем да си се игда према томе светоме војничкоме реду заборавио. Закон је у очима свакога доброга грађанина, свакога доброга војника, највећа светиња; говори се, ја то знам добро, и у мојој младости и сам сам говорио: **писмо убија а дух оживљава** (la lettre tue et l' esprit vivifie); али као што сам сада видео, под тим се изреком живљења пропуштала и најкрупнија застравења, — те с тога ти најстрожије заповедам да се у свему држиш као што закон прописује. — Тако исто поштуј обичаје, који су већ одавно уведени; ако међу њима нађеш и таквих, који злоупотребе чине, ти их треба да уклониш, само при томе поступај разложно и мудро; твојим владањем и твојим говором спремај промене, које би хтео да учиниш, постарај се да они увиде користи од тога; никад не предузимљи да више зала од један пут искорениш; окрени се прво најважнијем, најсуштанственијем; нападнеш ли у један мах на све делове зграде, која се хоће да подигне, поколеба се у век, а каткад се и сруши; тек онда руши нешто, кад си припремио оно, што ћеш да метеш на онога место. Помисли у век, да се чини више зла него добра, кад се **несмотрено** предложи промене, па ма и да су најкорисније; и кад се употреби **жестокост** да се усвоје: договори се са нај-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

стариим официрима о изменама, које би ваљало учинити; они ће својим мњењем повући и мњење целога пука.

Ја ти не ћу овде да помињем проучавање рата, ја сам ти показао потребу и користи тога у Ме-моару једноме, који сам ти већ дао, и ја сам ти исказао план, кога ћеш се држати при изучавању ове науке, ја се ограничавам само на то, да ти и опет поновим — е је историја врело, из кога ћеш моћи непрестано црпети; не читај историју да изучиш историју, већ да упознаш рат, морал и политику. Историја је била, од мога детињства, предмет мога поучавања, и њој имам да захвалим за ово што знам. Не пренебрегавај никако математику; ја се веома једим, што је нисам довољно обрађивао; ја сам је још давно учио; ја сам је волео; ја сам у њој непредовао; ја имам много да захвалим њој, за ово мало што знам.

Ти си смео, ти си то осведочио, али се чувај да у томе не претераш. Колико ли ме је суза стала ексцесивна смелост гдекојега, који ми бејаше веома мио! Нека ми твоја кураж нигда не буде ужасна. Смелост, која је прва особина у војнику, мора се вод пуковника починити разуму; ја ћу пре волети да оплачем твоју смрт, него твоју славу твоју част. Чувај се јако од људи који ти препоручују високо чување твоје особе, пази се велим, јер те баш они могу строго застидети, ако си им послушао савете.

Воли твоју отаџбину, воли твог владара; ти си то дужан синко, и с тога, што то мора да чини сваки грађанин, и с тога, што ти милости и одликовања која сам ја добијао, то као закон постав-

љају; но ја сам уверен е су ова осећања дубоко уре-
зана у твоје срцу, и ја те савршено остављам њима.

Воли славу; нећ ти жеља, да је добијеш, буде
увек жива и ватрена. Ова страст за славом држала
ме је у моме тешкоме животу, који сам прегрмео;
она је учинила те сам заборавио да сам ја рођен
са сунтичним здрављем и неразвијеним телом.

(Наставиће се.)

Велити или волтижери.

Од Аншорна.

(Наставак из бр. 4. и крај.)

А за то су потребни људи малени, добре грађе,
чврсти, живи, разборити и добри стрелци, — в који
опет врло јаки, вредни, који се могу лако руково-
дити и особито издржљиви. Врло велики који нису
за то, јер они већ имају да носе своју сопствену
тежину поред два човека, а људи гломазни растом
или дебљином, сатарили би брзо сваку другу жи-
вотњу, ма како да је она јака. При свем том мо-
гле би се оставити поједине волтижерске бригаде,
и кад би се оне упутиле у врсту правилног леђи-
јона, довољне би биле да исплате оне грдне трошкове,
који отиду на њихово устројавање и издржавање.

По ђенералу Бардену ова се реч волтижер
почиње са XVIII. веком. Према његовоме посматра-
њу, волтижери су потомци старих *batteurs-d'estra-*
des (брђаци?), — весник проматрања, — солдат пе-
шак или јахач према околностима; — или може бити
то су *l'éclairneur* — надимак војника једнога корпуса
(вели Дијано), кога у Вранцуској устроји Бунапарта,
и који се могаше по брзини кретања упоредити са

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

овим еклерерима, које Жамо зове **фланжерима**. По Хоају, већ од по века *batteur d'estrades* зваху се објавници (*esclaireur*), који вођаху војску, те као пипци проматраху крила у теснацима и откриваху бусије. Вранцузи би имали велике вајде од оваких стрелаца, да их нешто имађаху онда, кад бејаше код њих последњи грађански рат, и имали би највише важности у миру, да се прозирући брину о будућој борби. Но вратимо се на наш предмет. Кад бејаше гарда конзулова преобразена у цареву гарду од 1804, два или четири батаљона пешачких велита бејаху устројена и придата свакој ређименти гренадира или пешачких ловаца. 1805, устроји се један батаљон велита на коњима и два нова пешачка батаљона велита, који 1806 чинише једну ређименту. 1807 устројише се две нове ређименте стрелаца — гренадира, два стрелаца — ловци (*tirailleurs — chasseurs*), батаљон флорентинских велита, батаљон туринских, две ређименте гренадира и пописом две ловаца. Њима се даде име „млада гарда“ а стара гарда постаде скуп трупа, које састављаху прву царску гарду. У 1810., пописни ловци посташе волтижери. 1812, под гардом разумеваше се (осим старих батаљона из одељења оделитих корпуса) читавих тридесет и шест ређимената, од којих шест бејаху коњаници. На двадесет и четири пешачке ређименте бејаше седамнаест лаких, т. ј. једна гренадирских фисилера, шест волтижера и фланкера. Или боље, на двадесет и четири пешачке ређименте гарде има седам тешке пешадије, седам средње пешадије, три лаких обичних и седам других пешака веома лаких. Нико им (осим који је био сведок кретања тих разних кор-

дуса) не може оценити њихова међусобна односна опредељења, и њихове особите радње, прем да је било многих, који су их видели. И изгледаше као да Наполеон хтеде да има под својом руком (па и кад му не требаше њихова оделита служба) много већу размерицу лаке пешадије, него што и који други велики војвода пре или после њега имађаше.

Но, да би се вратили на штудију прве лаке пешадије, која бејаше правилно устројена, — ми находимо да у леђионима римским бејаше четири разне врсте пешадије, не само у погледу на године, већ и у погледу на оружје и начин борења. Најмлађи људи из наиспротивне класе — то бејаше најгрубије изображен сталсж, који је радио тешке послове и обично живео, — бејаху ведити. Војници исте врсте ал нешто старији и богатији бејаху **хастари**; који бејаху још богатији и у првој снази бејаху **принципи**; наизад, најстарији и најимућнији долажаху међ **тријаре**. Број у свакој овој врсти, био је различан, према величини леђиона. Кад у леђију бејаше 4200 људи, као за Полибијева доба (100 год. пре Хр.), бејаше 600 тријара и 1200 војника од сваке врсте: принципа, хастара и велита. Кад је пак леђион био много већи, порастао је сразмерно и број тих трију врста, при чему у век бејаше сталан број тријара. Ред борбе у Римљана, на коме стајаше снага њиховог стројења за борбу, истицаше из њиховог устројства.

Ево тога борнога реда:

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1-ва линија хастари.
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2-га „ принципи.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3-ћа „ тријари.

Овим редом могаше се лако прећи у други за потпомагање или оіачавање. Кад хастари беіаху узбиіени врло близу, они се у реду повраћаше кроз међупросторе принципа, ови у међупросторе триіара, коіи радећи као део са свим свеж могаху опет отпочети борбу у куп са осталима већ узбиіенима. У овој системи лежи таіна њиховога успевања. Вредно је приметити, како у битци код Заме у Африци, Сципиіон боіећи се да му неприатељски слонови неред не учине, овога пута не мету принципе иза међупростора хастара, већ управо за овима, и тако остави слободна простора између делова све три линііе; и недољни слонови неприатељски не идоше више на људе већ слободним пролазом, — а тим се наравно отклони зло, коіе мишљаше неприатељ са своіим слоновима да произведе.

Из овога примера тактике леђиіонске увиђа се, е ратан принцип Римљана, имађаше чврсте свезе са воіничким знањем, узимајући ово у наіучевниіем и наідубљим значају речи. Борбу отпочињаху оделите лаке трупе, и из њих излажаху наіодличитиіи іунаци и бораху се с неприатељима прса у прса (на то беіаху стари навикнути); и борбу дотле подржаваху новим трупама док се смелост, сила и телесне снаге оних,, што први уђоше у борбу, не поколеба и не исдрпи. Међу тим велико начело дисциплине у Римљана не беіаше ни мало налик на ред, коіи хтедоше у Америци увести. Основ римскоі дисциплини беіаше неумитна строгост у свима поіединостима службе. Римски воіник, као и солдат Фридриха II., беіаше роб посла, и страха. Но, сувиша строгост затире разборитост, као год и што

сувиша слобода не даје војнике, које можеш пове-
сти. Али има мудре „строге слободе“, којом се може
да влада, као што магнет влада гвозђем. И велика
ће срећа бити, кад једном дође то време, кад ће у
свој војсци свест бити савршено заступљена, кад ће
„солдата“ нестати поред „војника“ и кад све што
оружја носи буде живело у **вољном** реду.

Те тако велити или лака пешадија отпочињу
борбу, па их после замењује средња пешадија; ову
замењује опет пешадија, али тежа и чвршћа; а за
овом долази најбоља пешадија, која се може звати
тешком пешадијом. Међу тим лака пешадија, над-
моћнија у вештини и хитрини; слабија само у те-
жини и оружју, — повраћајући се кроз међупро-
сторе тешке пешадије резерве њене, попуњаваше
празнине и чињаше нераз двојну линију; и тако ску-
пљени, комбинујући окретност и чврстоћу, дејство-
ваху заједно у борби и изјављиваху одсудан удар.

Вештина проматрања не бејаше доста разви-
јена код Римљана, те с тога не можемо да испи-
тамо да л' велити проматраше стране пута, да л'
имаћашу весничка одељења у напред као што су то
на прилику експлоратори; па и опет је веома ве-
роватно да су их имали. У стану, велити су бдели
и чували утврђења; они такође бејашу и у спољаш-
њим стражама. Они имаћашу 10 стража, свака по
четири човека; на свакој страни стана бејаше по
једна. На послетку, велити у опште иђашу с коњи-
цом, и са њом чињашу главне страже напред; сваку
оваку стражу опкољаваше неколико мањих стражица,
склопљене од људи, што су и добри војаници и
пешаци.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Густав Адолфо узео овај назив велити као једнак са именом волтижера, и установи једну шведску бригаду, по начелу леђиона; тиме је пак повратио мисао мешања мускетира (изабрати људи), или старешинства (по ондашњем називу) са коњицом. Но ма колико да је овај склоп, действително или разборито употребљен, користио своје установитељу, опет мисао није била другога века. Прем да Швеђани за своје успехе у Реинфору или Ангерну, 1631, имају највише да захваљују својим мускетицима или велитима које измешаше са коњаницима (мисао коју је, као што изгледа, претерао чувени Мансфелд), и које Густав употреби у својим ратовима у Пољској, прем да овај велики краљ умеђаше се њима јавно користити у Липски и при пословима код Лиценца, — па све и опет мешање пешадије и коњице не употребљаваше се у опште. Густав паде код Лиценца, 6. Новембра 1632, а 24. Фебруарија 1645 у Јаникау, коњица је научила мислити е њена цел и способност лежи у њој самој; она је сама собом испуњавала празан простор.

Веома је сумњиво, е да ли правилна лака пешадија имађаше праве вредности још од времена Цезаровог па све до средине XVIII. века. Ратно знање, почев од његова почетка — устројство Римљана под републиком — одредило је саразмерицу између лаке и тешке пешадије, и тај одношај раширио је орлове римске по своје свету. Но ни одношај, ни број нису довољни да реше борбу, већ особине лаке пешадије.

С француског Мих. Н. Илић.

